

ARHIV BOSANSKE KRAJINE
BANJA LUKA

Arhiv Bos. krajine B. Luka

ABK 209-MG-IV/139

ZELJKOVIĆ SVETISLAV

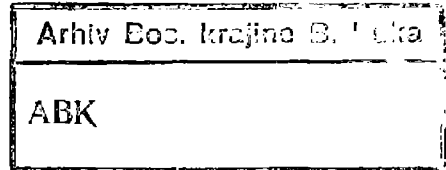
SJEĆANJE NA ŠKOLSKE DANE U REALNOJ GIMNAZIJE U BLUCI
I RAD U DRVARU 1934.GODINE

L e g e n d a :

- Sjećanje na školske dane u Realnoj gimnaziji u Banjoj Luci 1917-1925.godine i na rad u Drvaru 1934.godine;
- 9 stranica kucanog teksta na mašini;
- Sjećanja autorizirana.-

Arhiv Bos. krajine B. L.

ABK 209-MG-IV/139

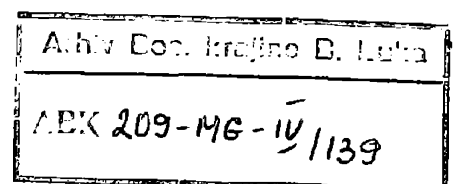
SJEĆANJA NA ŠKOLSKE DANE U GIMNAZIJI

Čovjek se inače sjeća lijepih dana iz svoje mladosti, a naročito školskih dana ispunjenih interesantnim detaljima o odnosima i ličnostima.

Pomenuo bih neke detalje vezane za profesora Akifa Šeremeta, koji mi je neko vrijeme bio i razredni starješina. Do njegovog dolaska za profesora u Realnu gimnaziju sjećam se da su profesori insistirali na faktografiji, zapamćivanju datuma i ličnosti. Međutim, on je unio u nastavu sasvim novi kvalitet jer je tražio razumjevanje samog sklopa društvenih odnosa. U svojim izlaganjima upotrebljavao je nove termine koji su nam bili nepoznati, pojmove iz marksističke terminologije: proletarijat, buržoazija, imperijalizam, monopoli, klasna eksploatacija, klainbirger (malogradjanin), sindikati, kapitalistički odnosi itd. Promjena je bila ogromna od njegovog dolaska ne samo u terminologiji nego i u načinu i sadržaju izlaganja. Kada je, naprimjer, objašnjavao kulturu i umjetnost, sve je to vezivao za društvene odnose. Uvijek je tražio objašnjenja zašto i kako nešto nastaje, uzročne i posljedne veze.

Bio je veoma taktičan i otvoren u diskusijama. Za nas je bio veliki autoritet i kao profesor i kao čovjek. Volio je da bude sa djacima i da sa njima razgovara. Naročito je volio siromašne, sve one koji su teško živjeli.

Imao sam običaj da na nastavu zakašnjavam. Jednom prilikom, kada je Akif imao prvi čas, dežurni učenik mu je rekao da ja nisam prisutan. Akif mu je odgovorio: "Taj će doći!" Zakašnio sam na čas nešto oko pet minuta. Moj je ulazak profesor ovako prokomentarisao: "Jesam li rekao da će doći!? Ja znam zašto si zakašnio. Morao si braći čistiti čizme!".

Stanovali smo u Dobraševoj ulici. Stvarno, braća su došla kući iz Vojne akademije. Dolazak moje braće Akifu nije ostalo nezapaženo. Inače, bio je dobro informiran o onome što se zbivalo u gradu.

U vrijeme mojih studija u Zagrebu dva puta smo se sreli u vrijeme kada je on bio otpušten iz službe. Sjedili smo u kafani "Medulić" u Illici. Nekih posebnih detalja ovih razgovora ne bih se mogao sjetiti. Bila je to obična konverzacija o sasvim običnim svakodnevnim pitanjima.

Akif je zajedno s nama učenicima proslavio završetak mature. Ostali smo cijelu noć. Izjutra nas je poveo u svoju kuću na kafu.

Akif je inače bio veoma komunikativan čovjek. Rađo je bio priman u mnoge kuće. Posjećivao je i kuću generala Jovanovića, čija je kćerka bila naša školska koleginica. Porodica generala Jovanovića veoma je poštovala i simpatisala Akifa.

Kada je dolazio u Banju Luku, sastajali smo se Veso Masleša i ja kao stari i dobri poznanici. Izlazili smo u kafane i pričali. Međutim, Veso nikada nije pričao o svojim problemima. Kada je sa robije pušten, došao je ošišan u Banju Luku. Inače, bio je često zatvaran. Sve nam je to bilo poznato, ali o tome kako su se prema njemu odnosili u zatvoru nikada nije govorio. Bio je prilično zatvoren. Najčešće se, skoro redovno, sastajao sa Jozom de Frančeskim, Branislavom Lazičićem, Veljkom Jelovcem i Asimom Alihodžićem.

Veso Masleša uživao je veliki autoritet među učenicima još za vrijeme svog školovanja u Realnoj gimnaziji. Sjećam se da je kao djak držao neka predavanja iz književnosti, religije, darvinizma. Poslije jednog od takvih predavanja izdala je školske 1924/25. godine neka afera. Koliko se sjećam, sukob je nastao oko interpretacija koje je dao Veso Masleša na pitanje o odnosu darvinističkog učenja i učenja religije o porijeklu čovjeka. Mislim da je tada Veso bio u šestom razredu Realne gimnazije. Bio je stariji za dvije generacije od mene.

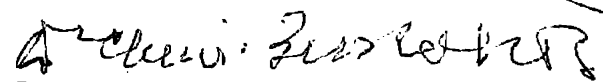
Asim Alihodžić išao je sa mojim bratom Bogdanom u isti razred. Sjećam se jednog incidenta iz vremena dok je bio u Realnoj gimnaziji, incidenta koji je bio vezan za profesora Slavka Bijelića. Po svojim političkim opredjeljenjima Bijelić

je pripadao radikalima. Kao predstavnik radikala išao je na neki politički zbor u BOS, NOVI. Medjutim, narod je rasturao ovaj zbor tako da su radikali morali bježati. U nekim novinama bio je napisan članak sa naslovom "Čovjek brži od automobila" u kome se aludiralo i na Bijelića.

Na času hemije Asim Alihodžić je dobio pitanje: "Šta su radikali?". Bilo je to, mislim, 1922. ili 1923. godine. Asim Alihodžić je tendenciozno odgovorio: "Radikali su članovi radikalne stranke!". Odgovor je strahovito uvrijedio profesora Bijelića, koji je u bijesu skinuo kaiš sa hlača i počeo tući po razredu. Bijelić je dobro shvatio da je Asim da takav odgovor u vezi sa napisom u novinama.

Kratko vrijeme predavao nam je francuski jezik u Realnoj gimnaziji profesor Srećko Džamonja. Mislim da je to bilo 1921. godine.

Banja Luka, 22. marta 1975.-

(Svetislav Zeljković)

(Nastavak I.)

Školske 1923/24. godine francuski nam je predavao profesor Lindl. Bio je dobar stručnjak, veoma autoritativan i divan čovjek.

Profesor Mikšik bio je izuzetno popularan. Radio je u vojnoj glazbi kao kapelnik, a u Realnoj gimnaziji vodio je školski hor. Bio je veoma blage naravi i učesnici hora i drugi učenici veoma su ga voljeli. Uživao je velike simpatije i među građanima. Fizički je bio veoma lijep čovjek. U školu je dolazio u civilu. Bio je cijenjen i kao istaknut muzičar i kompozitor.

Pero Popović predavao nam je slikarstvo. Posebno je nastojao da otkrije dispozicije za slikarstvo kod pojedinih učenika. Učenike koji su pokazivali talenat za slikanje posebno je volio. Jedan od takvih talentovanih učenika bio je i Božo Nikolić. Profesor Popović je dolazio u kuću Nikolića da se interesira šta i kako Božo radi, kako napreduje slikanje. Božo mu je pokazivao svoje slike i one koje je dovršio i one na kojima radi. Profesor mu je davao određene sugestije u pogledu tehnike rada i svoje ocjene za pojedine slike. Kada, naprimjer, Božo Nikolić nije bio zadovoljan sa određenom slikom, a Pero Popović nije smatrao da je ona loša, predlagao je Boži da okrene sliku prema zidu i da je ponovo pogleda poslije određenog vremena napominjući da će se kasnija ocjena razlikovati od prethodne.

Pero Popović je dolazio u kuću Nikolića dosta često. To mi je poznato jer smo stanovali u kući Nikolića u Dobraševoj ulici. Pero Popović je stanovao u jednoj bosanskoj kući, koja je srušena nedavno, a nalazila se na samom uglu današnje ulice Borisa Kidriča i Vase Pelagića, preko puta srušene zgrade bivše Berze rada. Pero je bio oženjen, ali mislim da nije imao djece.

Premda je bio strog kao profesor, učenici su ga voljeli. Mnogo je slikao. Ostavio je priličan broj slika. Mnogi njegovi radovi nalaze se kod banjalučkih porodica. Budući da su se tada slike teško prodavale, osnovu egzistencije obezbjeđivao je kao profesor. Slike koje su se prodavale nisu imale

ANP 209-MG-IV/139

unaprijed utvrđenu cijenu, već je slikar dobivao onoliko koliko je kupac davao, ponekad i više, a ponekad tek toliko da bi se podmirili troškovi materijala. U Banjoj Luci bilo je malo slikarskih mecena. Obično su bogatije porodice naručivale izradu pojedinih portreta.

Profesor Fridrih Bezenhofer predavao mi je samo kratko vrijeme. Naš jezik nije čisto govorio. Bio je dobar, ali veoma ozbiljan čovjek. Na njegovim časovima skoro se niko nije šalio.

Od svih učenika naročito su sa Akifom Šeremetom bili povezani Sveto i Veljko Djordjević. Kao napredni omladinci bili su mu posebno bliski. Isto tako, bili su uže povezani i sa profesorom Franjom Vilićem.

Svako predavanje Akifa Šeremeta bilo je veoma interesantno. Bio je vanredan predavač izuzetnih stručnih i pedagoških kvaliteta. Njegova ispitivanja bila su neka vrsta razgovora sa učenicom. Inicirao je djake svojim potpitanjima da donose takve zaključke koji su bili u onom političkom duhu kako je on izlagao. Mnogi su bilježili njegova predavanja. Ja sam za učenje istorije koristio teku Stipe Radmana, učenika koji je bio stariji za jednu generaciju od mene. Stipe Radman bilježio je sva predavanja Akifa, a kasnije je i sam studirao istoriju.

Našu smo maturu proslavili u hotelu "Balkan". Profesor Akif Šeremet s nama je ostao do zore, kada nas je u sva- nuće pozvao do svoje kuće. Tu smo nastavili da pjevamo i igramo kolo. Sve koji su do kraja ostali počastio je kafom.

Otac Mate i Vilke Vinterhaltera bio je zanatlija za oblaganje peći. Uvažavali su ga kao dobrog i poštenog čovjeka i veoma sposobnog zanatliju. Stanovali su u vlastitoj maloj kući u Dobraševoj ulici. Odrasli smo zajedno kao djeca u istoj ulici. U Realnoj gimnaziji bio sam zajedno sa Matom. I Mato i Vilko bili su nadareni i vanredno dobri djaci. Obojica su se isticali među svojim kolegama u školi. U porodici su živjeli veoma skromno. Imali su i dvije sestre. Starija sestra Jelka radila je kao službenik u Socijalnom osiguranju, a mlađja je pohađala Realnu gimnaziju. Otac im je umro još dok smo Mato i ja studirali u Zagrebu. Negdje poslije drugog svjetskog

rata umria im je i majka i najstarija sestra Jelka.

Poslije završetka studija Mato je kratko vrijeme radio kao sreski veterinar, a zatim se vratio na Veterinarski fakultet za asistenta, gdje se i sada nalazi kao redovan profesor. Čuo sam da je u toku rata bio u logoru Jasenovac.

Nakon završetka studija veterine zaposlio sam se kao sreski veterinar u Drvaru 1934. godine. Kao povjerenik društva "Zmijanje" u DRVARU sam se lično angažovao na otvaranju biblioteka i čitaonica po selima. Uspio sam da jednu biblioteku osposobim u CRVLJIVICI, a drugu u KAMENICI. Moja aktivnost na osnivanju ovih biblioteka odvijala se u periodu 1936-1938. godina. U tome mi je pomagao ~~Srdjana~~ Budisavljević Dušan (brat Srdjana i Julija), direktor željeznice Šumskog industrijskog preduzeća "Šipad". Za obje biblioteke sa čitaonicama Dušan Budisavljević je dao da se izradi: po jedan dugačak sto, po dvije klupe i po jedan ormar za knjige. Na taj način čitaonice su tehnički bile osposobljene za rad.

Od prote Dušana Kecmanovića dobio sam adrese naših najvećih knjižarskih preduzeća, naprimjer, "Kosmosa" u Beogradu, "Matice srpske" u Novom Sadu, "Matice hrvatske" u Zagrebu itd. Napisao sam dopis svim izdavačkim kućama u kome sam istakao teško stanje i zaostalost prosvjete i kulture na tom području, informisao o našoj akciji i zamolio da izdvoje knjige koje mogu pokloniti: priručnike korisne za selo, djela iz beletristike i udžbenike za osnovne i srednje škole. Zamolio sam ih da knjige upute na adresu Sreske ispostave u Drvaru. Odziv je bio vanredno dobar tako da je svaka od ove dvije čitaonice dobila po oko 350 knjiga, a to je za start bilo sasvim dovoljno. Osim toga, obratio sam se i redakcijama dnevnih i drugih listova i zamolio na isti način da nam pošalju štampu. Obratio sam se redakcijama "Politike", "Vremena", "Otađbine" "Težakog prava" itd. Redakcije su se odazvale na ovaj apel i besplatno slale štampu na adrese čitaonica u Crvljivici i Kamenici. Drago nam je bilo za uspjeh akcije.

Bibliotekama sa čitaonicom rukovodili su posebni odbori sastavljeni od mještana i učitelja. Članovi odbora u Kamenici bili su Milan Bursać (poslije drugog svjetskog rata narodni poslanik) i Lazo Tešanović (u toku rata četnički

Arhiv Doc. kraljevo B. Laka

ABK 209-MG-IV/139

komandant).

Još prije nego što su formirane biblioteke sa čitaonicama u pomenutim mjestima, Branko Čubrilović besplatno je slao list "Težačko pravo" u 20-30 primjeraka.

Dani prevrata 1918. godine ostali su mi u sjećanju zahvaljujući mom starijem bratu Vasiliju, koji je tada imao oko 20 godina. U našoj se kući okupljala omladina. Najčešće su se održavala sijela na kojima se sviralo i pjevalo. Sjećam se da su do naše kuće i po mog brata Vasilija došli omladinci iskĺćeni trobojkama, a neki su nosili i puške. Svoju radost izražavali su pjesmom.

Kad je dolazila srpska vojska omladinā i građani masovno su izašli na željezničku stanicu da je dočekaju. Doček je bio svečan, sa pjesmom i muzikom.

Pred željezničkom stanicom austrougarske vlasti podigle su neki spomenik od drveta. Nalazio se na izlazu iz željezničke stanice na onoj strani gdje se nalazi današnja zgrada Pošte. Taj spomenik bio je natkriven krovom. U spomenik se ukucavao ekserčić tako da je bio sav obložen glavama eksera kao nekim oklopom. Mislim, koliko se sjećam, da se za ukucavanje eksera plaćalo. Spomenik je simbolizirao austrougarsku vlast i njene političke interese. U tim danima propasti austrougarske vlasti narod je razvalio spomenik tako da su se njegovi dijelovi nalazili rastureni i u okolini željezničke stanice i dalje po ulicama.

Nešto malo dalje prema hotel "Bosni" nalazila se zgrada u kojoj je bila smještena neka od vojnih institucija, zgrada sa polukružnim svodom haustora u čeonom dijelu. Pred ovom zgradom bio je spomenik sa bustom cara i kralja Franje Josipa. I ovaj je spomenik u to vrijeme bio porušen.

Sjećam se da je po dolasku srpske vojske u Banju Luku na Banjalučkom polju svake nedjelje organizirano sviranje i igranje, neka vrsta društvene zabave gdje su na harmonici i violini svirali srpski vojnici. Sjećam se da je sa srpskom vojskom tada došao major Bajalović. Po njemu jedna je ulica u Banjoj Luci i dobila ime.

U to vrijeme bilo je dosta svečanosti. Držali su se i mnogobrojni govori. Sjećam se da se na Arandjelov-dan u decembru 1918. godine organizirao miting u Kastelu. Okupilo

Arhiv Eo. k. i. B. L. i. i.

ABK 209-MG-10/139

se gradjanstvo u velikom broju. Neko od oficira održao je govor koji je započeo riječima "Arandjelovski lavovi, etc.". .

Prema pričanju, sjedište Narodnog vijeća u Banjoj Luci bilo je baš u ovoj zgradi, u zgradi koju su nazivali "Ugarska kuća". Sjećam se da je 1918. godine pred zgradom bila straža od naoružanih civila.

U to vrijeme tek sam završio osnovnu školu, poznatu kao "Ruždija". Učitelj mi je bio Dedić. Njegov sin Muhammed Dedić s nama je išao u osnovnu školu i Realnu gimnaziju. Prije Dedića, upravitelj je bio neki Pita. Pred kraj prvog svjetskog rata nastava nije bila redovna. Sjećam se kako je pred sam kraj rata došao upravitelj i rekao da nastave neće biti oko mjesec ili nešto više dana. Škola se ispraznila, nasula slamom i pripremila za boravak neke vojne jedinice. Kada je vojska otišla učionice su se krečile i ponovo punile školskim namještajem da bi se mogla držati nastava. Takvo useljavanje i iseljavanje, dolazak i odlazak vojske iz školskih prostorija, bilo je u nekoliko navrata u teku trećeg i četvrtog razreda. Sve je to remetilo redovnu nastavu iako nam je kao učenicima bilo drago kada nastave nije bilo.

Za vrijeme austrougarske vlasti u Srpskoj školi bio je učitelj Ksenofon-Seno Zita. Poslije prvog svjetskog rata bio je penzionisan. Kao penzioner bio je aktivan kao pjevač u pravoslavnoj crkvi, pjevajući za pjevnicom u toku liturgije. Pjevao je kao školovan pjevač veoma sonornog i snažnog bas-bariton glasa. Svi su ga rado slušali.

Dok sam išao u osnovnu školu i prve razrede gimnazije išli smo u sprovode ~~u crkvenim procesijama~~. Oblačili smo odjeću zvanu "stihare". Vodio nas je Seno Zita. U sprovodima smo zajedno s njim pjevali pjesmu "Svjati Bože", što je divno zvučalo kada bas-bariton glas Zite prate dječji glasovi.

U vrijeme dok sam bio namješten u Drvaru i potom Prnjavoru dolazio sam povremeno u Banju Luku. Sa svojim drugovima sastajao sam se na sjedeljke u gostionici Jove Dimitrijevića, koja se nalazila ispred gradskog parka na mjestu gdje je poslije drugog svjetskog rata podignuta zgrada nazvana "Titanik" (između gostionice Popovića i radnje braće Vajs s jedne strane i zgrade Poljokana na drugoj strani). S nama zajedno provodio je večeri i čika Seno Zita. Uz dobru

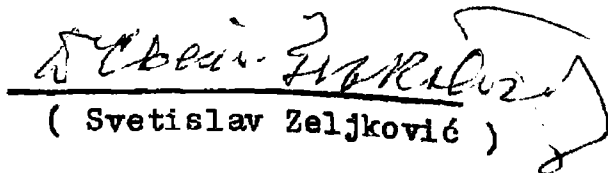
kapljicu pjevali smo svjetovne i crkvene pjesme, čemu je posebnu čar davao glas čika Sene Zita. Čika Seno bio je vezan i za druga društva jer su i drugi željeli da budu s njim.

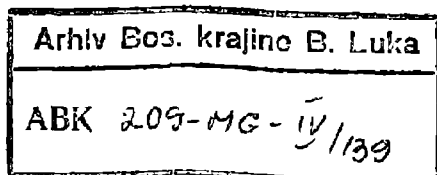
U mom društvu, drugovima s kojima sam najčešće bio zajedno, bili su Veljko Jelovac, dr Drago Vranješević, dr Toholj, Branislav Lazičić, a ponekada Milivoj Kecmanović, Mišo Antičić i drugi.

Dejan Zita bio je stariji od mene, mislim oko 4 godine. Njegova sestra Nevenka išla je samnom u isti razred Realne gimnazije u Banjoj Luci. Imao je jednog starijeg brata i još dvije sestre. Znam da je završio samo nekoliko razreda gimnazije, ali ne više. Mogao je boraviti u Parizu između 1928. i 1931. godine. Nije mi poznato da li je tamo učio pilotažu. Nisam bio u Banjoj Luci kada je on stradao na aeromitingu.

(Prekid)

25. mart 1975. godine
Banja Luka

(Svetislav Zeljković)

•
•
•
•

•
•
•
•

•
•
•